

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Andra kammaren.

Nr 6.

Tisdagen den 3 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 31 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 8, med förslag till lag om fornminnen m. m.; och nr 25, med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 20, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag);

till statsutskottet propositionen, nr 22, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt till jordbruksutskottet propositionen, nr 24, angående försäljning av ett till S:t Sigfrids sjukhus i Växjö upplåtet område.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till särskilda utskottet den på bordet liggande motionen nr 240 av herr *Hagberg* i Malmö.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 1, första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Herr *Hansson* i Skediga avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 18, angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m.

Andra kammarens protokoll 1942. Nr 6.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till rättegångsbalk, nämligen:

- nr 242 av herrar *Kyling* och *Hagård*;
- nr 243 av herrar *Sefve* och *Hansson* i Vännäsby;
- nr 244 och 245 av herr *Sköldin*;
- nr 246 av herr *Olsson* i Mellerud;
- nr 247 av herr *Hall*; och
- nr 248 av herr *Gezelius m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 4 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 26, med förslag till lag med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, nämligen:

- nr 8, med förslag till lag om fornminnen m. m.; och
- nr 25, med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 241 av herr *Hansson* i Skediga; samt

till särskilda utskottet motionerna:

- nr 242 av herrar *Kyling* och *Hagård*;
- nr 243 av herrar *Sefve* och *Hansson* i Vännäsby;
- nr 244 och 245 av herr *Sköldin*;
- nr 246 av herr *Olsson* i Mellerud;
- nr 247 av herr *Hall*; och
- nr 248 av herr *Gezelius m. fl.*

§ 4.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 6.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

*Granskning
av militie-
ombuds-
mannens-
ämbets-
förvaltning.*

Därvid anförde:

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det är icke alls min avsikt att rikta några anmärkningar mot militieombudsmannen. Den tjocka lunta, som här förelagts riksdagen, visar ju, att militieombudsmannen haft mycket att göra och att han, så vitt jag kan förstå, på ett mycket samvetsgrant sätt sökt följa de direktiv, som riksdagen uppdragit för hans verksamhet. Jag kan emellertid icke underlåta att vid detta ärendes behandling göra ett par kommentarer till de uppgifter, som föreligga i militieombudsmannens berättelse, vilken riksdagen nu är i färd med att godkänna.

Överbefälhavarens yrkande på dödsstraff i vissa fall har föranlett en ganska livlig diskussion i pressen, där meningarna ha gått i olika riktningar. Man får det intrycket, när man går igenom dessa handlingar, att uppfattningarna om vad som är brottsligt eller, kanske rättare sagt, om graderna av brottslighet på militärt håll äro mycket varierande. Jag tar här ett exempel, som återfinns under nr 10 i militieombudsmannens berättelse och som handlar om chefen för en fartygsavdelning, vilken i en av kronans barkasser låtit hämta ett fruntimmer till sitt fartyg för att bjuda henne på lunch — naturligtvis på kronans bekostnad — och som sedan bjuder henne på en liten flygtur i ett kronans flygplan. Vederbörande har varnats av chefen för kustflottan, men militieombudsmannen har icke ansett detta tillfredsställande utan låtit åtala vederbörande. Krigsrätten friade honom, men när sedan frågan genom militieombudsmannens försorg kom till krigshovrätten resulterade det hela i att vederbörande dömdes till vaktarrest i 6 dagar. Ett annat exempel återfinns under nr 20 i militieombudsmannens ämbetsberättelse. Fallet förefaller att ha ett visst samband med den föregående historien. En major och chef för en landstormsbataljon i östra militärområdet har slagit sig i slang med ett fruntimmer, trots att han varnats för att kvinnan i fråga skulle syssla med spioneriverksamhet. Han har tagit med sig henne i sin adjutants bil och därvid försett bilen med s. k. kronskylt. Sedan har han troligen med henne gått ombord å samma fartyg, varom talas i punkt 10. Militieombudsmannen har ifrågasatt, huruvida icke vederbörande borde bestraffas för att han icke vidtagit åtgärder till förhindrande av att kvinnan, som, efter vad han blivit uppmärksamgjord på, var misstänkt för spioneri, i kronans flygaeroplan fått flyga över ett förbjudet hamnområde. Emellertid har man icke gjort vederbörande ansvarig för saken, fastän det av sammanhanget framgår, att man vetat om hur det hela legat till. Först efter mili-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
tieombudsmannens ingripande dömdes vederbörande till arrest utan bevakning i 6 dagar för oförstånd i tjänsten.

Om man ställer samman dessa saker — jag är alldeles säker på, att de ha ett direkt samband — så måste man fråga sig, om det verkligen överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet att officerare i framskjuten ställning få handla på detta sätt och att de, som jag redan sagt, bli bestraffade i ena fallet med 6 dagars vaktarrest och i det andra fallet med arrest utan bevakning i 6 dagar. Stå dessa straff i någon rimlig proportion till vad man i allmänhet i vårt land i fall som dessa anser vara straffbart och oförståndigt handlat? En kapten vid flottan var berusad, då han kom ombord på sitt fartyg, en jagare. Han anmäldes och blev genom militieombudsmannens ingripande bestraffad med 5 dagars vaktarrest. En annan kapten vid flottan, även han chef på en jagare, har bestraffats med 4 dagars arrest utan bevakning därför att han brutit mot gällande ordningsföreskrifter. Det har emellertid uppgivits, att när värnpliktiga under permission berusa sig riskera de mycket stränga straff. Det har uppgivits såsom någonting ganska vanligt, att om en värnpliktig kommer tillbaka till sin förläggning något berusad, innan permissionstiden är slut, så är det minsta han riskerar 14 dagars vaktarrest. Gärna händer det, sägs det också, att man utmäter en månads fängelse för en sådan försyndelse. Vadan denna skiljaktiga uppfattning om det straffbara i de olika förseelserna, måste man fråga sig.

Vidare: En officer har dömts till några dagars arrest utan bevakning för att han misshandlat en värnpliktig, medan en värnpliktig, som i sin chefs närvaro blivit biten i armen av en häst, vilken enligt allas utsago var mycket istadig, och därvid låtit undfalla sig det något ilskena uttrycket »djävla häst», av samme chef fått sig ålagd tio dagars bestraffning, vilket enligt militieombudsmannen vore att jämföra med vaktarrest. Måste icke var och en, som läser detta, få det intrycket, att det å ena sidan visas en omänsklig kitslighet, å andra sidan överseende och generositet, kitslighet när det gäller en värnpliktig, som råkar svära därför att han blivit svårt biten i armen av en häst, och generositet mot en officer, som misshandlat en värnpliktig?

Eller låt oss ta ett annat exempel. En major har trott sig se, att en värnpliktig rökt medan han gått på vakt, någonting naturligtvis i och för sig disciplinvidrigt. Den värnpliktige har emellertid bestritt att han rökt och förklarat, att han mycket väl vetat om att det var förbjudet att röka. Enligt militieombudsmannen framgår det emellertid, att majoren i fråga för det första grovt missfirmat den värnpliktige, för det andra icke skött rättsförfarandet i enlighet med författningarna, för det tredje icke närmare utrett den anklagelse för vilken han utmätt straffet och för det fjärde vid straffets utmätande åberopat fel lagrum. Härför har samme major åtalats, och fältskriftsrätten har ansett att hans förseelse, eller vad man vill kalla det, bör taxeras till 15 kronor i skadestånd till den värnpliktige. Militieombudsmannen har emellertid icke nöjt sig med detta utan har överklagat domen i krigshovrätten, som dömt majoren till arrest utan bevakning i fyra dagar. Denne major, som nyss för det första »satt in» den värnpliktige på 8 dagar och för det andra ålagt honom ytterligare 2 dagars bestraffning för en förseelse, som icke bevisats, alltså sammanlagt 10 dagar, får nu avtjäna sina fyra dagars arrest utan bevakning. Måste icke de värnpliktiga fråga sig: Hur utmäter man egentligen straff, hur kan man bedöma en värnpliktigs förseelse så hårt och så milt ta på en hög officers mycket grövre förseelse? Men ännu ett exempel. En landstormslöjtnant och tjänstförrättande kompanichef har anmälts till åtal av militieombudsmannen, och i den anklagelse som militieombudsmannen på grund av sin utredning anser sig kunna formulera, konstaterar denne, att stora bris-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

ter förekommit vid förandet av motorfordonsboken och handhavandet av drivmedelsredovisningen vid kompaniet i fråga, att bensin utlämnats till privata personer, att rekvisitioner av biljetter för tjänsteresor skett på ett sådant sätt att man av kvarsittande talonger i rekvisitionsblocken ej kunde kontrollera rekvisitioner, att det vid utspisningen tillätits att pilsner uttagits på matkuponger, att matkuponger, som ej använts viss dag, sedermera av vederbörande fått användas såsom extra förplägnad, att förrådsbok ej förts, att en landstormsman erhållit medgivande att på kronans bekostnad laga privata skor, ehuru han uppburit slitningsersättning av kronan, att landstormslöjtnanten anmodat nämnde landstormsman att med användande av annan tillhörigt virke tillverka en potatislår för landstormslöjtnantens privata bruk, vilket arbete dock på grund av landstormsmannens vägran ej kommit till utförande, samt att med landstormslöjtnantens vetskap och utan att denne ingripit däremot förekommit, att personal vid kompaniet utan fullmakt kvitterat annans terminslön. På grund av vad militieombudsmannen sålunda finner vara utrett anmäler militieombudsmannen vederbörande för fältskyllingsrätten, men fältskyllingsrätten friar landstormslöjtnanten. Militieombudsmannen anser emellertid, sedan han gått igenom handlingarna, att det ytterligare styrkts, att hans anklagelser äro riktiga, varför han överklagar fältskyllingsrättens dom hos krigshovrätten, där saken för närvarande vilar. Jag vet för min del icke om det finns en benägenhet hos de militära myndigheterna att se genom fingrarna med förseelser, som anses vara allvarliga, medan man däremot ingriper mot förseelser, som icke anses så särskilt betydelsefulla, låt vara att de i sak äro jämförbara. Jag vill icke påstå något sådant, men jag får det intrycket, när jag tar del av denna militieombudsmannens berättelse, att det finns en benägenhet att gärna se genom fingrarna i vissa fall men att slå till så mycket hårdare i andra fall, särskilt när det gäller de värnpliktiga.

Jag har velat anföra dessa exempel, ty det skulle icke skada om regeringen verkligen toge upp till prövning frågan, huruvida den nuvarande lagstiftningen, och kanske framför allt nuvarande rättspraxis, möjliggör en objektiv behandling av de militära disciplin- och andra målen. Det kan icke vara nyttigt för andan bland militärmanskapet, om manskapet av sådana här historier får den uppfattningen, att man icke objektivt behandlar och beivrar alla förseelser i militärtjänsten. Jag har icke kunnat underlåta att i detta sammanhang peka på de slutsatser, som jag kommit till vid genomläsandet av denna mycket intressanta berättelse.

Herr Lindqvist: Herr talman! Att det förekommit en hel del missförhållanden på det område, om vilket herr Hagberg i Luleå här talar, är tydligt. Detta framgår även väl av den berättelse, som militieombudsmannen har framlagt för riksdagen och vilken granskats av första lagutskottet.

Om vi nöja oss med att titta på sidan 3 i det utlåtande som här föreligger, finnas där några siffror angivande det antal ärenden, som varit föremål för ämbetets granskning. Vi finna där bl. a. att av dessa ärenden ha på grund av återkallelse avskrivits 14, efter vederbörandes hörande eller eljest verkställd utredning avskrivits 657, på grund av att klagande erhållit gottgörelse eller rättelse eljest vunnits blivit avskrivna 195, föranlett åtal eller därmed jämförlig åtgärd 67, föranlett framställning till Konungen eller till departementschef 41, föranlett annan åtgärd 379. Det har sålunda varit ett mycket drygt arbete, som militieombudsmannen haft att under året utföra, men detta gäller inte bara 1941, utan så var det ju även i stor utsträckning 1910.

Såvitt vi kunnat finna har militieombudsmannen gjort vad han har kunnat för att få rättelse och förebygga nya felsteg. Men det gäller — det är tydligt

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

— för militieombudsmannen att ingripa med stor kraft mot de missförhållanden som framkomma, och att han så gör och att han också gjort det med ett gott omdöme tro vi oss ha funnit. Att så har varit fallet erkännes ju även av den föregående ärade talaren, herr Hagberg, vilken säger att militieombudsmannen mycket samvetsgrant utfört det arbete, som han haft i uppdrag av riksdagen att utföra.

Jag skall inte här beröra den sida av saken som närmast angår domstolarna eller de myndigheter, som ha beslutat i anhängiggjorda mål. Det är väl så att organisationen härvidlag kanske inte är den allra bästa utan kan bli bättre, och jag skulle tro att åtgärder också komma att vidtagas för att så skall bli förhållandet.

Jag har inte haft anledning att yttra mig vidare än jag här gjort, men jag vill ännu en gång understryka, att första lagutskottets — och jag skulle även tro hela riksdagens — mening är den, att militieombudsmannen skall, som jag nyss sade, med kraft ta upp till beivran de förseelser och de missförhållanden, som förekomma på detta område.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Det är tyvärr så att den militära rättvisan ingalunda är fullkomlig. Redan vid behandlingen av militieombudsmannens berättelse för föregående år hade vi anledning att påtala en som vi tyckte oss märka påfallande svaghet hos framför allt fältskyllrätterna. Att dessa erinringar ingalunda voro oriktiga fingo vi nästan omedelbart ett belägg för genom den framställning, som militieombudsmannen gjorde till Kungl. Maj:t i saken.

Militieombudsmannen säger däri att verksamheten vid fältskyllrätterna lämnat rum för anmärkningar både vad handläggningen och avgörandet av mål beträffar. Utredningen har inte alltid varit så allsidig och fullständig som målens bedömande krävt. I de fall då mål fullföljts vid krigshovrätten har det visat sig, att utslagen måst rättas på ett eller annat sätt. Det upplyses att av 178 anhängiggjorda mål vid fältskyllrätterna ändrades inte mindre än 112. Det säger ju något om att de erinringar, som framfördes i fråga om fältskyllrätternas kapacitet, voro i högsta grad påkallade. Jag förmodar att en hel del av den kritik, som nyss här av herr Hagberg riktades mot vissa avdömda mål, också hänför sig till denna svaghet hos vederbörande rättsinstans.

Jag tror därför att det i dag är anledning hemställa till justitieministern, att han om det visar sig möjligt låter innevarande års riksdag få ett förslag till förstärkning av fältskyllrätterna, gärna efter den metod som militieombudsmannen skisserat. Jag är övertygad om att detta skulle betyda åtskilligt för att skapa en bättre rättstillämpning vid de militära förbanden.

Man skulle möjligen av herr Hagbergs resonemang kunna få det intrycket, att de militära rättsförhållandena avsevärt försämrats under senare tid. Så är dock ingalunda fallet. Vi få komma ihåg att de omfattande inkallelserna och en hel del andra förhållanden medfört, att ett betydligt större antal mål anhängiggjorts hos militieombudsmannen förra året än tidigare. De klagomål, som ingingo till och behandlades hos militieombudsmannen under föregående år, ha tredubblats jämfört med siffran för det senaste förkrigsåret. Det har tillkommit en ofantlig mängd rekvisitions mål, vilka starkt ökat arbetsbördan. Man kan möjligen säga att det fortfarande finns kvar en och annan av den typ, som vi tidigare betecknade som »Himmelstoss», men i stort sett torde man kunna påstå att den typen är på väg att försvinna och att förhållandet mellan befäl och manskap avsevärt förbättrats under senare tid.

Militieombudsmannen har handhaft åtskilliga mål av ganska stor betydelse under den senare tiden. Det har handlagts ett mycket omfattande mål, som

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

rört gasmaskfabriken i Åker och som näppeligen tillhör de mera betydelselösa. Vidare ha handlagts ganska omfattande och besvärliga mål, som rört diverse förskingringar, och det har också, som jag nämnde tidigare, handlagts en betydande del mål som gällt rekvisitioner. I fråga om rekvisitionsmålen har gjorts den anmärkningen, att man från militärt håll i större utsträckning än som varit nödvändigt sökt använda sig av rekvisitionsmetoden. Det torde ligga något i den anmärkningen, även om man inte vill godkänna den helt och fullt. Vid en granskning av de ärenden som förelegat får man också ett ganska starkt intryck av att det även i åtskilliga fall från allmänhetens sida har rests krav, som fullständigt uteslutit varje möjlighet till överenskommelse på vanlig väg. Det har också förekommit fall då vederbörande opartiska instanser ha värderat skador eller användandet av de rekvirerade föremålen till en summa, som högst väsentligt — ja mångdubbelt — understigit den, som man ifrån vissa håll har ansett sig kunna begära.

Det är ur samtliga dessa synpunkter angeläget påpeka, att förhållandena i vad det rör rättsväsendet vid de militära förbanden ingalunda försämrats. Man är på väg mot bättre förhållanden, men jag tror att man skulle kunna komma snabbare fram på den vägen, om vi snarast möjligt finge emotse ett förslag till förstärkning av de svaga rättsinstanser, som av militieombudsmannen och även andra ha starkt kritiserats.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga memorialet till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnplikts-tjänstgöring.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter; och yttrade därvid

Ändrad lydelse av lagen om förvaltning av bysamfälligheter m. m.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och vill dessutom, med anledning av att propositionen är för- anledd av en framställning från min hemort, till detta bifallsyrkande foga ett tack för den snabba handläggning, som ärendet har fått i justitiedepartementet, och även för innehållet i propositionen, som har särskild betydelse för denna ort.

Vidare anfördes cj. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Hansson** i Skediga, som anförde: Herr talman! För att stimulera användningen av inhemskt motorbränsle för automobiler beslutades år 1938 en lindring av beskattningen av automobiler, som framdrovos med generatorgas. Enligt förordningen av den 30 april 1938 (Svensk författningssamling nr 136)

Interpellation. (Forts.)

skulle för automobil, som är inrättad för och drives med generatorgas, framställd av inhemskt bränsle, skatt utgå med hälften av de skattesatser, som gällde för automobiler i övrigt.

Då genom kriget importen av bensen försvårades och slutligen så gott som omöjliggjordes kom denna skattelindring att spela en betydande roll för den utveckling av gengasdriften, som ägt rum under de senaste två åren. Nu har emellertid denna skattelindring återigen upphävts. Enligt förordning av den 20 december 1940 (Svensk författningssamling nr 1019) upphörde den ovannämnda skattelindringen den 30 juni 1941. Numera måste skatt i full omfattning erläggas även för de generatorgasdrivna bilarna.

Skattelindringen har således varit i kraft endast relativt kort tid och det kan därför vara motiverat, om man gör sig den frågan, huruvida syftet med densamma, att stimulera användningen av inhemskt motorbränsle, redan nåtts. Jag är väl medveten om de svårigheter biltrafiken för närvarande har att kämpa emot genom bristen på gummiringar och smörjoljor, men den äger så stor betydelse för vårt lands näringsliv, att allt som är möjligt måste göras för att hålla trafiken i gång.

Det synes därför önskvärt, icke minst med hänsyn till de ökade omkostnaderna för bilägarna, att den tidigare gällande skattelindringen alltjämt bör äga bestånd. Automobilskatten utgör en dryg utgiftspost och den blir ännu större därigenom att gengasaggregaten i regel äro tunga och därigenom öka bilens tjänstevikt. Skatten utgår ju som bekant i relation till bilens vikt och blir därigenom drygare för lastbilarna, vilkas betydelse för samfärdseln just nu är mycket stor. Härtill kommer att skattesatserna äro högre för lastbilarna än för personbilarna. Utöver grundbeloppet femtio kronor utgår skatten för lastbilar med 18 kr. för varje påbörjat hundratal kilogram av bilens vikt över niohundra kg och för personbilar med 14 kr. För bussarna är motsvarande skattesats 16 kr.

Gengasaggregaten äro också mycket olika i vikt och därför varierar skatten mycket även för bilar av samma märken och ungefär lika storlek. Skatten blir också högre än vad den var, då bilen drevs med bensen, på grund därav, att gengasaggregatet ökar dess vikt. Som exempel kan nämnas, att en lastbil, för vilken erlades 914 kr. i skatt då den drevs med bensen, numera drar 1,026 kr. i årlig skatt och en personbil, som i bensindrifft drog 162 kr. i skatt, har nu fått den ökad till 218 kr.

Vår nuvarande biltrafik måste nästan helt lita till gengasen som drivmedel. Gengasdriften är emellertid förbunden med mycket höga omkostnader därför att aggregatens livslängd är relativt kort, och vidare kräva bilarna ett väsentligt dyrare underhåll än vad som var nödvändigt vid bensindrifft. Bilägarna måste därför öka sina taxor för frakt och personbefordran och detta får ogynnsamma inverknings för näringslivet. Det bidrager att öka prisskrivningen uppåt, vilket i nuvarande läge måste anses som en allvarlig sak.

Landets bilägare voro mycket tacksamma för den skattelindring för de gengasdrivna automobilerna, som tidigare fanns, ty de ansågo, att statsmakterna därigenom uppskattade deras arbete för att i en svår tid rädda biltrafiken. Denna deras tilltro till statsmakternas välvilja har emellertid rubbats, då skattelindringen blev av så kort varaktighet och dessutom beskattningen i realiteten skärpts. De anse med all rätt sina ansträngningar att hålla trafiken i gång som en god insats i samhällets tjänst. De veta, att utan en någorlunda god samfärdsel kommer näringslivet att förtvina.

Med anledning av vad jag anfört får jag därför begära kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Interpellation. (Forts.)

Vill statsrådet medverka till åtgärder avseende återinförande av den skatte-
lindring för automobiler drivna med generatorgas, framställd av inhemskt
bränsle, som var gällande under tiden 1 januari 1939—30 juni 1941 samt i så
fall även till att vikten av gengasaggregatet frånräknas, då bilens tjänstevikt
skall fastställas?

Denna anhållan bifölls.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades
herr *Gavelin* under 10 dagar fr. o. m. den 7 febr. och
, *Gustafsson* i Lekåsa » 10 » » » 7 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.50 f. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 7 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Gustaf Emil Arnemark vårdas för närvarande på radiumhem-
met, karolinska sjukhuset, för en körtelsjukdom och är på grund härav oförmö-
gen att fullgöra sina skyldigheter som riksdagsman, vilket härmed intygas.

Stockholm, radiumhemmet den 6 februari 1942.

Elis Berven,
professor, överläkare.

Kammaren beviljade herr Arnemark ledighet från riksdagsgöromålen tills
vidare från och med den 7 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 21, med förslag till lag om ändrad lydelse av 47 § 4 mom. sinnessjuklagen
den 19 september 1929 (nr 321);

nr 23, angående försäljning av kronan tillhörigt område i Halmstad;

nr 27, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen,
m. m.;

nr 28, angående anslag till elektriska lokomotiv;

- nr 29, angående höjning av vissa postavgifter m. m.;
- nr 30, angående avhändande av vissa kronan tillhöriga fastigheter och vägmärksandelar;
- nr 31, angående ytterligare anslag till ändringsarbeten i fastigheten nr 4 i kvarteret Kungl. Trädgården i Stockholm;
- nr 32, angående befrielse för O. Damberg m. fl. från viss betalningsskyldighet;
- nr 33, angående befrielse för A. Viktorsson från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;
- nr 34, angående anvisande av vissa anslag å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42;
- nr 35, angående befrielse för H. G. Persson från ersättningsskyldighet m. m.;
- nr 38, med förslag till lag angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastisk jord;
- nr 39, med förslag till förordning angående grunder för lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksegendomar; och
- nr 40, med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m.
- Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den på kammarens bord liggande propositionen, nr 26, med förslag till lag med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka.

§ 4.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr Nilson i Spånstad, som anförde: Herr talman! Förhållandena på arrendelagstiftningens område äro i vårt land ganska egendomliga och synnerligen invecklade. Jag vill endast erinra därom att vi när det gäller fastställa arrendatorernas rättsliga ställning ha att göra med flera olika slag av arrendelagar. Detta gör att olika grupper av arrendatorer få arbeta under lagstiftningsbestämmelser som äro synnerligen skiftande. Här kan nämnas den allmänna arrendelagen, bolagslagen och lagen om fideikommissarrenden, lagen om kronoarrenden och lagen rörande ecklesiastiska arrenden, sociala arrendelagen m. fl. Detta förhållande åstadkommer att en allmän känsla av osäkerhet skapas då allmänheten knappast kan skilja på de olika bestämmelsernas verkningsområde. Fastän så gott som alla arrendatorer arbeta under tämligen likartade betingelser ur produktionssynpunkt, äro olikheterna mycket framträdande när det gäller att rättsligen reglera arrendators förhållanden.

Nu gällande sociala arrendelagstiftning måste i många avseenden anses synnerligen bristfällig. Lagen avser att skipa rättvisa mellan jordägare och arrendator men man måste nog säga, att den kanske oftast större jordägare, som vill begagna de möjligheter som lagen inte direkt förbjuder, har en långt starkare ställning än arrendatorn. Då brukaren är den som skapar nya värden genom sitt arbete, torde det vara både önskligt och berättigat att brukaren, arrendatorn, så snart som möjligt erhåller fullgott skydd i gällande lag.

Denna inställning till frågan synes så mycket mera berättigad som det på allra sista tiden förekommit uppsägningar av arrendatorer där uppsägningen knappast står i överensstämmelse med vad som anses rätt och riktigt. Det har hänt på flera håll i landet, att arrendatorer å gårdar som i flera

Interpellation. (Forts.)

generationer brukats av samma släkt sagts upp och fått lämna sina hem utan att kunna erhålla ens en ytterligt ringa ersättning för den värdeskapande odlargärning fäderna utfört och som de själva fullföljt, utan tanke på annan lön för mödan än hoppet att deras släkt skall få stanna kvar på fastigheten. En dylik behandling av arrendatorer måste betecknas som upprörande.

Bakom de uppsägningar som skett spåras ofta nog en medveten avsikt att få avhyst arrendatorer som enligt en väntad ny lag kunna tänkas få stöd för ersättningskrav för utfört kapitalskapande arbete å den innchavda fastigheten. Sålunda kan det direkt påvisas att fall förekomma där det framlagda förslaget till ny arrendelag, som alla vänta skall bli antaget i väsentliga delar, blivit den direkta orsaken till att arrendefastigheter nedlagts, motiverat med rationaliseringsåtgärder som synas föga övertygande. Gårdar som kunna lämna en tryggad utkomst åt en familj sammanläggas med andra och en duglig brukare mister sitt hem. Detta sker utan att man har någon som helst garanti för att gårdens brukning i fortsättningen sker på ett sådant sätt att en lika stor produktion upprätthålles som under den uppsagda arrendatorns tid. Det förtjänar i detta sammanhang framhållas att vissa vagt formulerade bestämmelser i den nuvarande arrendelagen medgiva utformande av arrendekontrakt som verkat hindrande för en maximal produktion.

På sina håll har situationen ytterligare skärpts genom de uppsägningar av arrendatorer som skett i år. En ny arrendelag framstår därför som ett alltmer trängande önskemål, och det torde ur alla synpunkter vara önskligt att reformen genomföres vid innevarande års riksdag och kommer att träda i kraft så snart som möjligt.

Enligt vad som kommit till allmän kännedom ha mycket omfattande förberedelser vidtagits inom jordbruksdepartementet för åstadkommandet av en ny arrendelagstiftning. Däremot är det icke känt huruvida proposition i ärendet kommer att föreläggas årets riksdag.

Jag hemställer därför vördsamt om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor.

1. Kommer proposition med förslag till ny arrendelagstiftning att föreläggas årets riksdag?

2. Om så ej blir fallet, kan det förväntas att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder för att få till stånd en provisorisk lagstiftning som skapar bättre trygghet för arrendatorer intill dess den nya lagstiftningen träder i kraft?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! *Interpellation.* Allteftersom skattetrycket undan för undan ökats här i landet har frågan om införande av sådana bestämmelser att den samlade skatten till staten, eventuellt till staten och kommunen, icke bör få stiga utöver en viss procent av den taxerades verkliga inkomst vunnit allt större aktualitet.

Sålunda hade bevillningsutskottet sin uppmärksamhet riktad på detta speciella spörsmål redan i samband med sitt ställningstagande till det år 1938 framlagda förslaget till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m.

Vid 1939 års lagtima riksdag återkom frågan i en motion inom första kammaren, i vilken hemställdes, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att i skattelagarna införa en bestämmelse om att i sammanlagd skatt icke av någon får utkrävas mer än ett belopp lika med den verkligt beskattningsbara inkomsten för det år varom fråga är». Be-

Interpellation. (Forts.)

villningsutskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, men anförde likväl: »I likhet med vad 1938 års bevillningsutskott anført, finner utskottet det vara av vikt, att den föreliggande frågan ägnas närmare uppmärksamhet så snart kännedom om verkningarna av ifrågavarande (av 1938 års riksdag antagna nya) bestämmelser erhållits eller ändringar i det allmänna rätteläget eller andra förhållanden sådant påkalla. Utskottet förutsätter att, så snart de förut antydda förutsättningarna för en översyn över dessa bestämmelser äro för handen, Kungl. Maj:t kommer att upptaga frågan till förnyad prövning samt för riksdagen framlägga de förslag till ändring av bestämmelserna, som kunna finnas vara av förhållandena påkallade.»

I en reservation till utskottsutlåtandet hemställdes, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande av förslag om en skattespärr, innebärande att, därest fysisk person för visst beskattningsår påförts skatter till stat och kommuner med belopp tillsammans överstigande 100 procent, eller den lägre procent Kungl. Maj:t kan finna skälig, av den skattskyldiges till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomst minskad med Ortsavdrag, han må äga rätt till restitution av staten med överskjutande skattebelopp, dock ej med mera än han i statskatter utgivit.»

I en annan reservation till nämnda utskottsutlåtande hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till sådana bestämmelser, att, såvitt angår den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten samt den särskilda skatten å förmögenhet, icke av någon skattskyldig i sådan skatt sammanlagt uttages mer än förslagsvis 50 % av den till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomsten.»

I motioner i båda kamrarna vid urtima riksdagen 1939 hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att värnskatten i förekommande fall reduceras så, att den tillsammans med övriga på grund av 1939 års taxering debiterade skatter till stat och kommun icke överstiger den skattskyldiges till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomst minskad med Ortsavdraget.»

Bevillningsutskottet fann sig böra avstyrka de nämnda motionerna men ville samtidigt understryka departementschefens uttalande i den då föreliggande värnskattepropositionen, att, för den händelse förmögenhetsbeskattningen ytterligare måste skärpas, frågan om utvidgning av möjligheterna till erhållande av reduktion av skatten borde upptagas till övervägande. Utskottet tillade: »En sådan omprövning av reduktionsreglerna har för övrigt förutsatts av bevillningsutskottet vid 1938 års riksdag i dess betänkande nr 32 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen.»

Som alla veta, har senare inträtt en ytterligare ökning av den skattebördan som redan trycker mycket hårt, kanske hårdare än de flesta för några år sedan skulle ansett möjligt tänka sig. Detta gäller alla grupper av inkomsttagare, stora som små.

Vid ett försvarslänemöte söndagen den 25 sistlidne januari i Kristianstad berörde statsrådet och chefen för finansdepartementet spörsmålet om den alltmåra ökade beskattningen. Enligt tillgängliga tidningsreferat yttrade statsrådet härvid bl. a.:

»Då en inte obetydlig del av den nödvändiga skattehöjningen tänkes utgå i form av direkt skatt på inkomsterna, bör man påminna sig, att i vårt land detta slags skatt ingalunda bara är en skatt på mer eller mindre välbärgade. Där inte stora familjeavdrag ge lättnad, går den långt ner i inkomstgraderna, och om de nya miljonerna skola kunna hämtas från värnskatten, måste alla

Interpellation. (Forts.)

vara med, även om det är naturligt att bidragen få bli förhållandevis större, där bärkraften är större. Det finns en annan svårighet som möter just vid de stora och största inkomsterna, när skatteprocenterna stigit så högt som nu är fallet, och det är att individuella omständigheter ibland leda till en högre skatt än som varit avsedd eller som förefaller rimlig. Om man vill förebygga att skatterna i sådana fall ta i anspråk hela eller kanske mer än hela den verkliga inkomsten, kan det ske utan våda för statens inkomster och av mycket skälig hänsyn till den enskilde skattebetalaren genom en bestämmelse, att den samlade skatten till staten inte får stiga utöver en viss procent av den taxerades verkliga inkomster.»

Det här berörda spörsmålet synes vara av beskaffenhet att påkalla allmän uppmärksamhet. De svenska medborgarna ha helt visst full förståelse för de finansiella och ekonomiska svårigheter, i vilka staten för närvarande befinner sig, och ha också på mångfaldiga sätt visat sig redo att bära de starkt ökade pålagor, som läget kräver, men skattebetalarna kunna svårigen känna sig övertygade därom, att en skattelagstiftning, som av medborgaren i vissa fall kan taga ut i skatt mer än han har i inkomst, är att beteckna såsom rimlig och rättvis. En regel, stadgande att den samlade skatten till staten exempelvis icke får stiga utöver 70 % av den taxerades verkliga inkomster, kan visserligen icke anses lämna en oskäligt stor rörelsefrihet åt den skattskyldige men torde trots allt dock innebära en förbättring gentemot nu rådande otillfredsställande bestämmelser.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att förelägga innevarande riksdag förslag till sådana bestämmelser, att den samlade skatten till staten, eventuellt till stat och kommun, icke tillåtes stiga utöver en viss procent av den skattskyldiges verkliga inkomster?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande kapitalinvestering för budgetåret 1942/43 i statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om dyrtidstilllägg till den hos riksdagens kamrar, utskott och kansli tillfälligt anställda personalen.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.17 e. m.

In fidem
Sune Norrman.